

Invasieve exoten blijven komen



De muskusrat is al lang niet meer de enige uitheemse soort. Het aantal overlast gevende exoten stijgt en nieuwe blijven komen. Bestrijding geeft kopzorgen.

Ze zijn 15 centimeter klein, rood en een enorme lastpost: de rode Amerikaanse rivierkreeft. “Ik kom ze gewoon tegen op straat”, zegt Mathieu Gremmen, heemraad van Waterschap Rivierenland, dat onlangs een studie over deze invasieve exoot publiceerde. “In 2015 bleek een lekkende kade in Kinderdijk vol te zitten met die kreeftjes, het zijn echte gangengravers.” Explosieve verspreiding, overlast, schade – en dit is nog maar één van de vele invasieve exoten.

Al tientallen jaren zijn overheden druk met de bestrijding van Nederlands beroemdste exoot, de muskusrat; kosten 30 miljoen euro per jaar. De muskusrat is echter al lang niet meer de enige. Het aantal overlast gevende exoten stijgt, en nieuwe soor-

ten blijven komen. Natuurorganisatie FLORON signaleerde in 2017 30 nieuwe verwilderende plantensoorten. Niet alle exoten zijn invasief, maar inmiddels kost de bestrijding van invasieve waterplanten als de grote waternavel, waterwaaier en watercrassula jaarlijks 2 à 3 miljoen euro.

Water vol exoten

Vooral in het water is veel veranderd. Rob Leuven, hoogleraar invasiebiologie van de Radboud Universiteit in Nijmegen, schetst het beeld: “Sinds 1992, toen het Donau-Mainkanaal in 1992 openging, zijn de stroomgebieden van de Rijn en Donau verbonden. Veel soorten uit Oost-Europa hebben daarna Nederland bereikt. Het bekendst is de zwartbekgrondel, die met andere exotische grondeltjes

inheemse vissen als het biermpje en de rivierdonderpad verdringt. Een andere bron is ballastwater. Schepen die van een ander continent naar Rotterdam komen, nemen ballastwater in als de bulklading niet evenwichtig is verdeeld. Ze lozen het weer als ze zijn aangekomen en met dat water komen planten en dieren mee.

Een derde bron is import en handel, want mensen houden exotische waterplanten en vissen in hun vijver of aquarium. Als die vol raken en je kiepert de boel in de sloot, dan verspreid je niet alleen vissen en waterplanten maar ook mossels, slakken en andere kleine waterdieren.”

Schade

Terug naar de rivierkreeften. In 2014 en 2017 onderzocht Waterschap

'EEN LEKKENDE KADE IN KINDERDIJK BLEEK VOL TE ZITTEN MET KREEFTJES'

TEKST NICO VAN DER WEL
BEELD BRAM KOESE / NATURALIS

Rivierenland de verspreiding van deze uitheemse diertjes. Van de 7 in Nederland gemelde soorten kwamen er 3 veel voor. De enige inheemse soort, de Europese rivierkreeft, ontbrak volledig. Die is door achteruitgang van leefgebieden en watervervuiling vrijwel verdwenen uit Nederland. De genadeklap kwam door de kreeftenpest die de exotische kreeften meenamen. Van de 7 exotische soorten staan er overigens 5 (waaronder de rode) op de EU-Unielijst van invasieve exoten. Daarvoor geldt een verbod op bezit, handel, kweek, transport en import. Vooral de rode en gestreepte Amerikaanse rivierkreeft domineren watersystemen, en lijken niet meer uit te roeien. Ronald Gylstra van Rivierenland: "Het probleem is bij ons het grootst in het Land van Maas en Waal en in de veengebieden van de Alblasserwaard. Ze graven tot één meter in oevers en kades en gooien de grond in het water. De hoeveelheid bagger kan met meer dan een kwart toenemen. Waterplanten verdwijnen en het water wordt troebel. Oevers kunnen verzakken. Vooral bij kades met aan twee kanten water moet je opletten."

Geen probleem

"Sommige ecologen zeggen: die dominantie neemt een keer af", zegt Gylstra. "Er ontstaan natuurlijke vijanden en dan komt het goed, het is een natuurlijk proces. Maar niemand weet hoe lang dat gaat duren. We hebben nu schade en we moeten nu handelen.



Gangen van de rode
Amerikaanse rivierkreeft

Bovendien zijn veel watersystemen in Nederland veel te voedselrijk of op een andere manier verstoord. Dat maakt het alleen maar makkelijker voor exoten."

Rob Leuven valt hem bij: "Schoner water, ofwel het halen van de KRW-doelen, is goed voor de inheemse biodiversiteit. Daarmee versterk je ook de ecologische veerkracht. Sommige exoten doen het zo goed, omdat het niet goed gaat met de roofvissen in Nederland. Als de palingen- en snoekenstand verbetert, krijgen de exotische waterdieren het meteen een stuk moeilijker."

Zijn de waterschappen zich bewust van de problemen? Heemraad Mathieu Gremmen ziet de aandacht toenemen. "Toen ik in 2002 begon hadden we het alleen maar over de muskusrat. Nu hebben we het steeds vaker over invasieve exoten, of het nou om de Japanse duizendknoop gaat of over de rivierkreeften." Bestrijding is niet eenvoudig, want elke soort vraagt om een eigen benadering. Voor rivierkreeften geldt als extra complicatie dat de beroepsvisserij een ontheffing heeft en mag blijven vissen,

want ze gelden als lekkernij. Effectieve bestrijding, zo meldt de studie van Rivierenland, lijkt alleen kansrijk als de regionale wateren ecologisch veerkrachtiger worden in combinatie met intensieve bevissing. Daarbij is samenwerking tussen beroepsvisserij, waterschappen, natuurbeheerders en burgers noodzakelijk. Gremmen: "We moeten samenwerken, om te beginnen met andere waterschappen en met vissers. Als we dat niet doen, groeit het ons boven het hoofd, net als vroeger met de muskusrat."

'ALS WE NIET SAMENWERKEN GROEIT HET BOVEN ONS HOOFD, NET ALS BIJ DE MUSKUSRAT'

Preventie

Gylstra is bezorgd: "De preventie ontbreekt. We doen bij de waterschappen ons best om de populatie binnen de perken te houden en de schade te beperken. Tegelijkertijd gaat de import van nieuwe soorten gewoon door, zonder enige beperking. Je mag bij wijze van spreken geen inheemse eekhoorn houden als huisdier, maar een geïmporteerde buitenlandse eekhoornsoort mag wel. Dat is toch niet uit te leggen? Als die ontsnappen zit je in de problemen. Waarom laten we de import van rivierkreeften toe? Er zijn heel veel soorten van gematigde gebieden op andere continenten en die mogen gewoon Nederland in. Zo is het voor de waterbeheerders dweilen met de kraan open." •